

**Miten meidän tulisi lukea ja
ymmärtää Raamattua
Martti Lutherin mukaan?**

Prof. Miikka Ruokanen

Kristus-keskeinen kirja

- Martti Lutherin reformaation ja teologian keskuksessa on ”Jeesuksen Kristuksen puhdas evankeliumi”, joka on annettu meille Jumalan Sanassa, Pyhässä Raamatussa.
- Lutherille Raamattu on Kristus-keskeinen kirja: Jeesus Kristus on ”koko Raamatun kuningas ja aurinko”.
- Koko Raamattu on ”Jumalan Hengen inspiroimaa oppia Jumalan Pojasta Jeesuksesta Kristuksesta”.

- Koko Raamattu ”soi Kristusta”, joka on ”Raamatun kuningas”. ”Kristus on ympyrän keskipiste, jonka ympärille kehä on jännitetty. -- Oikein käsitettynä kaikki Raamatun kertomukset koskevat Kristusta.”
- Kristus on ”Raamatun aurinko”, joka valaisee myös kirjoitusten hämärämmät kohdat, antaa oikean ymmärryksen koko Raamattuun.
- Raamatun ydinsanoma on ”jumalallisesti inspiroitu oppi” (*doctrina divinitus inspirata*) Jeesuksesta Kristuksesta. Jumalan varsinaista sanaa on se, ”mikä antaa minulle Jeesuksen Kristuksen kirkkaana ja puhtaana”.

Sana yhdistää meidät Jumalaan

- Lutherin Kristus-keskeiseen raamatuntulkintaan liittyy olennaisesti pelastusopillinen sisältö ja teho.
- Kristus-keskeinen armonoppi on samanaikaisesti oppia syntisen vanhurskauttamisesta.
- Raamatun tekstit eivät vain ”kerro tarinoita, vaan tarjoavat Kristuksen ristin ja ylösnousemuksen yksinkertaisin ja selkein sanoin”.

- ”Mikä tahansa Jumalan sana Raamatussa on lähde, josta kumpuaa ehtymättömästi vettä kaikille, jotka janoavat pelastavaa oppia.”
- Sekä kirjoitettu että julistettu sana ovat ”Pyhän Hengen ajoneuvoja” (*vehiculi Spiritus Sancti*), joiden avulla Kolmiyhteinen Jumala tulee sisälle meihin ja elämäämme, yhdistää meidät itseensä ja omaan katoamattomaan elämäänsä.

Raamatun yhtenäinen ydinsanoma

- Raamatun keskeinen sanoma on yhtenäinen ja selkeä: Ensimmäisestä Mooseksen kirjasta Ilmestyskirjaan Raamattu opettaa Jumalan armolupauksia, jotka saavat täyttymyksensä Kristuksessa.
- Luther korostaa, että VT:n profeetallisilla henkilöillä ja UT:n apostoleilla on erityisasema Jumalan ilmoituksen vastaanottajina ja julistajina. Heillä on erityinen Pyhän Hengen inspiraatio.
- Kaikki Raamatun profeettalliset henkilöt puhuvat Pyhän Hengen inspiroimina ja liikuttamina ytimeltään samasta asiasta: ”opista, joka koskee Jeesusta Kristusta, Jumalan Poikaa” (*doctrina de filio Dei Iesu Christo*).

Jumalan ilmoituksen kumulaatio ("kasvava lumipallo")

- Armon ilmoitus on idullaan jo Adamille ja Eevalle annetussa lupauksessa. Ilmoituksen ytimessä on Aabrahamille annettu ja lisäkille sekä Jaakobille toistettu lupaus "siemenestä, joka tulee siunaukseksi kaikille maailman kansoille".
- Tämä lupaus Pelastajasta runsastuu ja selkeytyy Israelin historian kuluessa, erityisesti profeettojen kirjoituksissa. Lupauksen täyttymys on Jumalan Pojan tuleminen ihmiseksi.
- Genesis on jo "ensimmäinen evankeliumi." "Mooses on lähde, josta pyhät profeetat ja apostolit ovat ammentaneet Pyhän Hengen jumalallista viisautta." Genesiksessä ei ole lakia, vain Jumalan lupauksia. Genesis on armon kirja.

Raamatun ”kaksi luontoa”

- Kuten Jeesuksella Kristuksella, myös Raamatulla on ”kaksi luontoa”, inhimillinen ja jumalallinen. Luther rinnastaa Raamatun synnyn Jumalan Pojan lihaksi tulemisen kanssa:
- ”Pyhä Raamattu on Jumalan sana, kirjoitettu, kirjaimeen istutettu ja kirjaimin muotoiltu, aivan kuten Kristus on ihmisyyteen tyhjentynyt ikuinen Jumalan sana. Kuten Kristusta pidetään ja kohdellaan maailmassa, samoin käy myös kirjoitetun Jumalan sanan.”

- Alas ihmisen sanan hahmoon tulleen Jumala ”puhuu meille aivan kuten ihminen ihmiselle”. Ihmisen sanana Raamattua tulee tutkia tieteellisesti.
- Mutta samalla tämä rosoinen, historiaan sidottu inhimillinen sana on ”jakamattomasti ja erottamattomasti” myös Jumalan omaa sanaa, jonka vain Jumalan Henki voi meille avata.
- Luther liittyy varhaiskirkon kristologiseen oppiin, joka ilmaistaan Khalkedonin uskonmääritelmässä (451) näin: Kristus on ”tosi/täysi ihminen” ja ”tosi/täysi Jumala”. Nämä kaksi luontoa ovat hänessä ”sekoittamatta, muuttamatta, erottamatta ja jakamatta”.

Selkeät ja hämärät kohdat

- Jotkut Raamatun tekstit opettavat armoa selkeämmin, jotkut hieman hämärämmin. Raamattu on ”itse itseänsä tulkitseva”, vaikeammin ymmärrettävien kohtien paras selitysteos ovat Raamatun muut, selkeämmät kohdat, Luther opettaa.
- ”Jos sanat jossakin kohdassa ovat hämärät, ne ovat toisessa kohdassa selvät. Mutta sama **asia** (*res*), joka ilmeistä ilmeisemmin on koko maailmalle selväksi osoitettu, ilmaistaan Raamatussa joskus selvin sanoin, joskus se on vielä hämärien sanojen kätkössä.”
- ”Pyhä Raamattu on hengellinen valo, aurinkoakin paljon kirkkaampi, varsinkin niissä asioissa, jotka kuuluvat autuuden asiaan ja ovat siksi tärkeitä tietää.”

- ”Jos Raamattu on hämärä ja moniselitteinen, niin minkä vuoksi oli välttämätöntä, että Jumalan oli se meille annettava? Vai emmekö ole tarpeeksi hämäreitä ja moniselitteisiä, että vielä taivaasta käsin pitäisi meille lisätä hämäryyttä, moniselitteisyyttä ja pimeyttä?”
- ”Raamattu on kaikille yhteinen, tarpeeksi selkeä siihen nähden, mitä tarvitaan pelastukseen. Samalla se on tarpeeksi hämärä, jotta mietiskeleville sieluille jäisi tekemistä.”

Ulkoinen selkeys (*claritas externa*)

- Raamatun teksti sellaisenaan on itsessään selkeä, arvovaltainen, ja aina voimassa ihmisten uskosta tai epäuskosta riippumatta. Se on ”koko maailmalle avoin sanoma”, se sama julkinen julistus, joka on kaikunut koko maailmassa aina ensimmäisestä helluntaista alkaen.
- Raamatun tekstit ovat monimuotoiset ja inhimillisesti katsoen rosoisetkin; mutta silti niihin sisältyy ”jumalallisesti inspiroitu oppi Kristuksesta”.
- Jumalan sana on ristinmuotoista: ihmissanan alle on kätkeytyä Jumalan oma sana. Pelastavaa oppia ei voi koskaan abstrahoida irti inhimillisestä sanasta. Sana on samanaikaisesti erottamattomasti Jumalan sana ja ihmisen sana, aivan kuten Kristus Jeesus on samanaikaisesti ”tosi Jumala” ja ”tosi ihminen”.

Sisäinen selkeys (*claritas interna*)

- Vain Pyhä Henki voi avata meille Jumalan sanan ja taivuttaa epäuskoisen sydämemme luottamaan tähän sanaan. Sisäinen selkeys merkitsee osallisuutta siihen pelastukseen ja Pyhään Henkeen, joka on Raamatun varsinainen ”asia” (*res*):
- ”Selkeyden toinen muoto on sisäinen selkeys: jokainen, joka on Pyhän Hengen kautta saanut valaistuksen omasta pelastuksestaan, arvioi ja erottaa mitä varmimmin opit ja merkitykset.”

Raamattua saa lukea ”nälkäisenä”

- Raamattua tulee Lutherin mukaan lukea siten, että kaipaa ja etsii sieltä ”minun puolestani ristiinnaulittua Kristusta”.
- On lupa lukea Raamattua nälkäisenä siten, että janoaa ristiinnaulitun ja ylösnousseen Jeesuksen Kristuksen evankeliumia, joka yksin antaa meille uskossa ja rakkaudessa heikoille armahduksen, toivon ja varmuuden. ”Jumalan sana antaa minulle Jeesuksen Kristuksen kirkkaana ja puhtaana.”
- Luther lähestyy Raamatun tekstejä pelastusta janoavan uskon lävitse. ”Itse kokemus tekee Raamatun minulle varmaksi.” ”Pysykää siinä opissa, jossa on varma Kirjoitus ja ihmisen kokemus.”

Esiymmärryksemme kaksi ulottuvuutta

- Lutherin mukaan Raamatun aitoon ymmärtämiseen ja tulkintaan tarvitaan paitsi tervettä järkeä myös ennen muuta kaksi kriteeriä:
- Ensinnäkin, tulee pitäytyä kirkon yhteiseen apostoliseen uskoon, joka on ilmaistu varhaisten vuosisatojen uskontunnustuksissa.
- Nämä tunnustukset opettavat, millainen on Kolmiyhteinen Jumala ja hänen työnsä. Ne myös auttavat ymmärtämään Jeesuksen Kristuksen mysteerin tosi ihmisenä ja tosi Jumalana.

- Toiseksi, Raamattua voi aidosti ymmärtää vain sen saman Jumalan Pyhän Hengen vaikutuksesta, jonka inspiroimina Vanhan testamentin profeetalliset ja Uuden testamentin apostoliset henkilöt julistivat ja opettivat Jumalan armon sanomaa.
- ”Tarvitaan Pyhä Henki, jotta voitaisiin käsittää Raamattu sekä kokonaisuutena että sen jokainen osa,” Luther toteaa.

Raamattu on terveen teologian ja kirkon elämän perusta

- Luther pitää Raamatun lukemista ja siitä saarnaamista kirkon terveen opin ja aidon hengellisen elämän perustana. Siksi hän toteaa kriittisesti oman aikansa kirkon tilanteesta:
- ”Saatana on törkeällä ilveilyllä pidättänyt Pyhän Raamatun lukemisesta ja saattanut Pyhä Raamatun halveksittavaksi saadakseen filosofiasta johdetut turmiolliset opetukset kirkossa vallitseviksi.”
- ”Kuinka suuri on Saatanan mahti ja voima ihmislapsissa, kun ei kuulla eikä ymmärretä ilmiselviä Jumalan sanoja. -- Saatanan pahuus, joka pitää meitä vankeinaan, vastustaa Jumalan sanaa. Ellei Saatana tätä tekisi, kääntyisi koko ihmiskunta yhden ainoan Jumalan sanan saarnan kuultuaan.”

- ”Kirottu epäusko ja surkea lihamme eivät salli meidän nähdä ja huomata, että Jumala puhuu meille Raamatussa tai että Raamattu on Jumalan sanaa. Ne saavat meidät ajattelemaan: siinä puhuu Jesaja, Paavali tai joku muu ihmisraukka, joka ei ole luonut taivasta eikä maata.”
- Luther varoittaa humanisti Erasmusta: ”On vaarallista käydä käsiksi jumalallisiin ja pyhiin asioihin ilman Jumalan Henkeä, inhimillisen järjen uhkarohkein ottein.”

Pyhä Henki tekee sanan varmaksi

- Humanisti Erasmus sanoo: ”Minua eivät varmat väitteet miellytä.” Luther vastaa: ”Hävitä varmat väitteet ja sinä olet hävittänyt kristinuskon!”
- ”Pyhä Henki ei ole skeptikko eikä hän ole sydämiimme kirjoittanut epäiltäviä asioita tai mielipiteitä, vaan varmoja totuuksia, jotka ovat itse elämääkin ja kaikkea kokemusta varmempia ja lujempia.”

- Sana ja Pyhä Henki kuuluvat yhteen, ne muodostavat eräänlaisen kehän:
- Jumalan sana on täynnä Pyhää Henkeä. Pyhää Henkeä ei voi saada muutoin kun sanan kautta.
- Ja toisinpäin: Sana on elävä ja voimallinen sana juuri siksi että siinä on voimallisesti läsnä Jumalan Henki. Ilman Jumalan Henkeä Raamatunkin sana olisi ”kuollut kirjain”. Lutherille on tärkeä Jeesuksen sana: ”Ne sanat, jotka olen teille puhunut, ovat Henki ja elämä.” (Joh. 6:63)
- ”Rakkaudelle on ominaista petetyksi joutuminen, se kun on alttiina kaikkien taholta tulevalle sekä käytölle että väärinkäytölle. -- Uskolle on ominaista se, ettei se anna itseään pettää.”

Jumalan sana on ikuinen, siksi se on ainut turvamme

- Lutherin vaakunassa ovat kirjaimet *VDMA*: *Verbum Dei manet in aeternum*, "Jumalan sana pysyy ikuisesti."
- Jeesus sanoo: "Taivas ja maa katoavat, mutta minun sanani eivät katoa." Matt. 24:35.
- "Herran sana pysyy iäti." 1. Piet. 1:25.
- "Ruoho kuivuu, kukka lakastuu, mutta meidän Jumalamme sana pysyy iäti." Jes. 40:8.
- "Herra, sinun sanasi on ikuinen. Sen luja perusta on taivaassa." Ps. 119:89.

- Minkä muun kuin Jumalan sanan varassa voisimme tästä elämästä lähteä?
- Minkä muun kuin Jumalan sanan varassa uskaltaisimme kuolla?
- Minkä muun kuin Jumalan sanan varassa uskallamme toivoa syntien täydellistä anteeksiantoa?
- Minkä muun kuin Jumalan sanan varassa voimme luottaa, että on ylösnousemus ja ikuinen elämä?

Raamatun tieteellinen tutkimus

- Lutherin raamattukäsitystä hallitsee kristologis-pelastusopillinen, Pyhän Hengen synnyttämän Kristus-uskon intressi.
- Vaikka Luther arvostaakin korkealle Raamatun historiallista ja kielellistä tutkimista, hän ei anna sille itsenäistä, teologisesta tulkinnasta riippumatonta asemaa. Historiallinen ja kielellinen tutkiminen ja tulkinta ovat teologisen ymmärtämisen ja tulkinnan palvelijoita.
- Viime kädessä raamatuntulkinnan keskeiset sisältökysymykset ratkeavat teologisessa keskustelussa kristillisen uskomme varsinaisen totuuden ja ytimen ymmärtämisestä ylipäätään. Ei ole raamatuntulkintaa, joka voisi olla irrotettu tästä vastuullisesta teologisesta työskentelystä.

”Sanojen yksinkertainen merkitys”

- Luther puhuu Raamatun tekstien yksinkertaisen merkityksen (*simplex sensus*) puolesta. Raamattu on keskeisessä sanomassaan avoin ja selkeä kenelle tahansa, joka sitä uskossa tutkistelee. Tekstin hengellinen merkitys avautuu suoraan sen kirjaimellisesta ja historiallisesta merkityksestä.
- ”Jumalan sanoille ei kukaan saa tehdä väkivaltaa, vaan ne on käsitettävä kaikkein yksinkertaisimmassa merkityksessään.”
- ”Kaikkialla on pysyttävä siinä sanojen yksinkertaisessa, puhtaassa ja luonnollisessa merkityksessä, joka on sen kieliopin ja kielenkäytön mukainen, jonka Jumala on luonut ihmisiin.”

Raamatun itseselittävyys

- Seuraten varhaisia kirkkoisia Luther luottaa siihen, että Raamattu on itse itsensä paras selittäjä ja kommentaari. Raamatun oma ”valovoimaisuus” antaa meille oikean ymmärryksen myös hieman vaikeampien ja hämärempien kohtien ymmärtämiseen.
- Kehällisemmät tekstit tulee selittää Raamatun asiakeskuksesta käsin. Kristus-keskeinen, jumalan Hengen inspiroima armon sanoma ”loistaa kirkkaana” Raamatussa.
- ”Saatte olla aivan varmoja, ettei mikään ole kirkkaampi kuin aurinko, joka on nimeltään Raamattu.”

- "Raamattu on itsessänsä äärimmäisen varma, helposti ymmärrettävä ja paljas, itse itseänsä tulkitseva (*sui ipsius interpret*), kaiken koetteleva, arvioiva ja valaiseva."
- "Raamattu on itse oma valonsa. Kaikki on kunnossa silloin, kun Raamattu itse selittää itseänsä."
- "Jos Raamatussa on hämärä kohta, älä epäile, etteikö siinä olisi varmasti sama totuus, joka jossain toisessa kohden on selkeä. Joka ei kykene ymmärtämään hämärää kohtaa, pysyköön selkeässä kohdassa."
- "Jätä hämärä kohta sikseen ja pitäydy selkeässä."

Raamattu avautuu sen ydinsanomasta käsin

- Jotta Raamatun yksittäiset tekstit voisi ymmärtää oikein, tulee ensin ymmärtää Raamatun kokonaisuuden ”asia”, jumalallisesti inspiroitu armonoppi:
- ”Jos itse asiaa (*res*) ei ole ymmärretty, on mahdotonta ymmärtää oikein sanoja.”
- ”Sanat tulee ymmärtää itse asian ytimen mukaisesti. Kaikessa tulkinnassa tulee näet ottaa huomioon ensiksi itse asia (*res*).”

- Luther pitää itsestäänselvyytenä sitä, että jokainen, jolla on usko Kristukseen - eli hänellä on myös Kristuksen Henki - ymmärtää Raamatun selkeiden tekstien sisällön.
- Siihen ei tarvita erityisiä tulkintataitoja tai koulutusta, vaan kristitty tajuaa näiden tekstien ilmiselvän sanoman niiden luonnollisessa, yksinkertaisessa kielessä.
- Toisaalta Luther korostaa, että Raamatun alkukielten osaaminen auttaa suuresti ymmärtämään syvemmin Kirjoituksia.

Tulkinnan kehä: sanan kautta Henki luo uskon, joka ymmärtää Hengen sanoman sanassa

- Vain Pyhä Henki luo oikean esiymmärryksen, ymmärryksen edellytyksen. Tämä edellytys on elävä usko Kristukseen, joka syntyy juuri Raamatun sanan kautta: sana on Pyhän Hengen työväline ja ”ajoneuvo”, jonka avulla Jumala lahjoittaa meille uskon.
- Raamatun sanalla on ominaisuus nimeltään *autopistia*, ”itseuskottavuus”: se itse luo uskon, sana ei tarvitse itsensä ulkopuolisia todisteita tai tukirakenteita oman uskottavuutensa perusteluksi.

- Ja toisaalta juuri tämän sanan synnyttämän uskon avulla sanaa lukeva ja sitä selittävä voi aidosti käsittää Raamatun Kristus-keskeisen ydinsanoman.
- Raamatun tekstien todellisen teologisen ja hengellisen merkityksen ymmärtää vain se, jolla on reaallinen, kokemusperäinen Hengen synnyttämä usko.
- Näin Luther sulkee pois keinotekoisen ja teoreettisesti viisastelevan raamatuntulkinnan.

- ”Raamattua ei voida ymmärtää muutoin kuin siinä Hengessä, jonka vaikutuksesta se on kirjoitettu. Henkeä ei voida löytää mistään voimakkaammin läsnä olevana ja elävämpänä kuin juuri niistä hänen kirjaimistaan, jotka hän on kirjoittanut.”
- ”Pyhä Henki yksin näet ymmärtää Raamatun oikein ja Jumalan mielen mukaisesti.”
- Raamatun oikea ymmärtäminen on Pyhän Hengen luoma tapahtuma. Ainoastaan sama Henki, joka inspiroi profeetoille ja apostoleille jumalallisen armonopin, voi luoda oikean ymmärryksen ja tulkinnan.

Jumalan sana itsessään on tehokas

- Luther korostaa, että jokaisen tulisi itse säännöllisesti lukea Raamattua, koska Raamattu on ”Pyhän Hengen ajoneuvo ja työkalu”, jonka kautta Kolmiyhteinen Jumala itse vaikuttaa ja uudistaa uskon ja oman läsnäolonsa lukijassa.
- Samalla Raamatun lukeminen lisää rakkauttamme Jumalaan ja lähimmäiseen. Raamatun lukeminen vahvistaa yhteytemme Kolmiyhteiseen Jumalaan ja lähimmäisiimme sekä kaikin tavoin virvoittaa uskoamme ja rakkauttamme.